

TORDÁN 1892. MÁJUS 22-ÉN TARTOTT PÜSPÖKI VIZSGÁLAT ALKALMÁVAL MONDOTT BESZÉD.

Ker. Gyülekezet! Kedv. afiai az Urban! Kiváló öröme lelkenek, hogy ismét közöttetek lehetek e gazdag történeti multtal bíró, kedves és barátságos városban s együtt imádkozhatom veletek négy év után újra, e szent hajlékban, a mely utóbbi itt létem óta mintegy mosolygóbbá és derültebbé lett.

Valóban, mintha egészen megifjodott volna szerény kis templomotok a mult özön rajta eszközölt javítások és ujitások által. Sугár kis tornya ugyan nem lett magasabb, de fényesebb arczczal tekint az égre s a róla visszaverődő napsugarak is könnyebben eljutnak a földönjárók szeméibe, emlékeztetve őket, hogy nekik is többet kellene fölfelé nézni s föl a magasba kellene törniök vágyaikkal és reményeikkel, a helyett, hogy szüntelen csak a földiekért, az anyagiakért verjék magokat. A falak sem foglalnak be nagyobb tért, mint évszázak óta, mióta e kis félszigetre menekült az egy személyű istent imádók sok megpróbáltatáson átment kiseded serege, de a romlások kijavítva, künn és benn letisztítva, ugy tetszik, mintha barátságosabban fogadnák a belépőt. Általában örömmel telik el szívem, hogy mindezeket látva, az apostollal így szólhatok: „*Ime mindenek megújultak.*“

Vajha hasonlót mondhatnék a ti belső templomotokról is. Mert kétséget ugyan nem szenved, hogy egy templomnak, az Úr nevét viselő háznak jó karban s a lehető diszben tartása a vallásos buzgóságnak egyik kiváló szép jele s a mely gyülekezet templomával nem sokat gondol s nem bánja, ha belőle kő-kőven nem marad is: nem sokat gondol a vallásával se. De másfelől a legszebb és legékesebb templom sem pótolhatja s nem fedezheti el a belső templomnak, a léleknek hiányait és fogyatkozásait. A midőn azért teljes méltánylástomat és elismerésemet nyilvánítom a szent hajlék körül tanúsított gondos figyelemért és vallásos buzgóságért, engedjétek meg, hogy ez alkalommal is ama belső templom, a ti lelketek művelésére és ápolására kérjelek, intselek és buzdítsalak.

Igen, a lélek művelése és ápolása kell, hogy mindnyájunknak legfőbb gondja legyen. S e tekintetben korunktól, valóban, nem is lehet megtagadni az elismerést. Avagy mikor emelkedett hazánkban több iskola, mint napjainkban? Pedig a miveltség egyik, mondhatni első alapvető eszköze: az iskola. Mily lendületet vett a népnevelés! A miveltség tehát többé nem képez, úgy szólván, kiváltságot. Kiterjed az a legegyszerűbb kunyhóig. Napról-napra szaporodnak a szakiskolák, a melyekben az ifjuság elhivatásához és életpályájához a szükséges ismereteket megszerezheti a nélkül, hogy azokért a vándorbotot kellene kezébe vennie. A felső és középfoku tanintézetek mind több és nagyobb gondozásban részesülnek. Az óvodákra vonatkozó legközelebbi országos törvény pedig a kiskedeket, úgy szólva, már a bölcsőből átveszi s habár ez intézménynek főcélja az életmentés vagy biztosítás, kétséget nem szenved, hogy részben már ezt is úgy tekinthetjük, mint a mivelődsnek egy kis fészket. Vegyük hozzá ezekhez azt a gazdag irodalmat, mely ezer meg ezer csatornán vezeti szét a társadalom minden rétegeibe a különböző ismereteket s azt hiszem, nem ok nélkül állítám, hogy korunktól csakugyan nem lehet megtagadni az elismerést a miveltség érdekeinek ápolásában s lelkiismeretes gondozásában.

De ha ezek így vannak, ha a lélek miveléséről és ápolásáról ennyire gondoskodva van, akkor mi szükség nekem hasonlóra buzdítani titeket? Kérdezhetné valaki közületek, a minthogy bizony ma nem ritka az olyan emberek száma, a kik a mivelődsnek imént elősorolt számos intézményei mellett már-már feleslegesnek tartják az egyházat s elévültnek ennek missioját a miveltség terjesztése és ápolása körül. Engedjétek meg nekem, hogy e kérdésre egy más kérdéssel feleljek. Vajjon boldogabb-e az emberiség ma, mint volt eddig? s általában elérte-e azt a boldogságot, melyről az ur Jézus szól az evangéliumban s a melyet ő hordozott kebelében! Bizony, bizony, ettől még távol vagyunk, sőt éppen napjainkban oly jelenségekkel találkozunk a társadalomban, a melyek nem hogy megnyugtathatnának, hanem méltó aggodalomra adhatnak okot mindnyájunknak.

E szomorú jelenségek közül csak egy párra mutatok reá. Mily ritka napjainkban a megalégedés! Hány embert térít el az erény és igazság utáról az anyagiak után való szerfeletti kapkodás, a meggazdagodás vágya, feledve a bölcs ama szavait: jobb a kevés igazsággal, hogy nem a nagy gazdagság hamissággal. És hány ember lesz ennek következtében nemcsak szerencsétlenné, hanem önmagá-

val meghasonlottá és annyira, hogy életét sem tudja többé becsülni s Istennek eme legdrágább ajándékát mint hitványságot dobja el magától. Meg van-e az emberekben az a szeretet, a melyről az apostol oly szépen mondja: hogy az mindeneket eltűr, mindeneket remél és soha el nem fogy? Oh hiszen, ha ez meglebbe, akkor nem ismernők sem a nemzeti, sem a felekezeti kérdéseket, a melyek pedig ma szintoly zavarólag, részben talán még zavaróbban hatnak haladásunkra és boldogulásunkra, mint ezelőtt. És a mi legujabban mondhatni egész földrészünknek gondot ad, az ugynevezett socialismus, mely felforgatni akarná az egész társadalmi rendet, nem azt mutatja-e, hogy még nincs miért miveltségünkre oly büszkék legyünk, hogy még sokáig és sokat kell mivelni lelkünket, míg az Isten országát e földön megalapítjuk és teljes fényében meglátjuk.

Nem, az egyház hivatása bizonyára nem szűnt meg a miveltség terjesztése és ápolása körül — mint ezt sokan gondolják — sőt a lélek valódi miveltségéről szó sem lehet e nélkül, mert ma is áll és állani fog örökre, a mit még a hajdankor bölcse kifejezett: hogy „minden bölcseségnek kezdete az Isten félelme.“ Vallásosság nélkül nincs biztos alapja a műveltségnek. S a nélkül, hogy korunknak a tudományok iránti szomját s az ismeretek megszerzése körül kifejtett buzgalmát kicsényelném, avagy kifogásolnám, kérve-kérlek ne engedjétek kioltatni kebletekben a vallásos érzés szent lángját, mely égre tör. Őrizzétek meg hiteteket, bizalmatokat Istenben, mert vannak az életnek pillanatai, midőn egy buzgó ima, egy kegyes gondolat többet ér, mint összes ismereteink s egész bölcsességünk. S ha korunk némely elszomorító jelenségei miatt, melyeket fennebb én is érinték, a ti lelketeket is aggodalom szállja meg a jövő miatt, legyetek meggyőződve, hogy ezeknek szerencsés megoldására nincs más út és eszköz, mint a vallásos érzést tenni minden cselekedeteinkben úgy szólván vezérfényül, hallgatni az evangelium tanításait a hitről és szeretetről, az egyetértésről és békességről s bevinni ezeket a társadalomba egymással való érintkezésünkbe, polgári kötelességeink teljesítésébe, hazafiui lelkesedésünkbe. Csak az igaz és mély vallásosság által biztosíthatok magatoknak miveltség mellett boldogságot is.

Általánosságban szóltam k. ai! a vallás jelentőségéről, mint a valódi miveltség nélkülözhetetlen feltételéről, mert végre is a hitfelekezeti különbségeket csak úgy tekintem, mint a szivárvány különböző színeit, melyek ugyanazon napsugárból származnak. A vallás is ugyanazon egy igazság fénysugara az emberi léleknek, csak

az értelmi erő nagyságának és a felfogásnak prizmáján haladva át nyeri azt a változatosságot, a mit a különböző hitrendszerekben feltüntet. De e különbség tényleg meglevén, nem mulaszthatom el, hogy titeket szeretett hiveim, kik szorosan e gyülekezethez tartoztok, külön is fel ne hivjalak szt. vallástok buzgó szeretetére, egyházatok iránt való hűségre és áldozatkészségre. Örömrökre szolgálhat ugyan, hogy kis egyházunk az újabb időben mind anyagilag, mind erkölcsileg nem csekély gyarapodást vett s vallásunk nem szoritkozik többé hazánknak csak erdélyi részére, de állandó fészket vett magának a fővárosban is s hitünk sorsossáival találkozhatunk oly helyeken is, a hol eddig teljesen ismeretlenek valánk. Mindez azonban csak egygyel több ok arra, hogy megkészserezzük és fokozzuk buzgóságunkat, mint a hogy a jó gazda aratáskor korábban kél s kevesebbet pihen mint télben, vagy a midőn őszi takarodás után az év termésit csürjébe már betakaritva látja lenni. A szellem országában különben sincs, nem lehet pihenés. A helyt-állás itt maradás. Mi természetesebb tehát, minthogy ha haladni akarunk, nem az elért sikereket kell számítgatnunk, hanem az előttünk álló munkát és feladatot kell néznünk. A nagy apostol is azt mondja, nem hogy immár a czélt elértem volna, avagy tökéletes lennék, hanem igyekszem azt elérni.

Ez legyen, szeretett hiveim, a mi jelszavunk is. Adjunk hálát az isteni gondviselésnek, hogy egyházunkat és szent vallásunkat annyi megpróbáltatások között nemcsak megtartotta nekünk, hanem időről-időre segítve és gyarapitva, ma már nincs okunk kétségbeesni a jövő miatt, ha mi sem leszünk restek őseink buzgóságával és kitartásával tovább harczolni a nemes harczot.

És most fogadjátok mindnyájan, kik e szent helyt egybegyűltek, atyafiságos üdvözetem mellett főpásztori szerencsekivánatimat. Az áldások Istene áraszsza ki reátok testi és lelki áldásait egyen-egyen és együttesen. Lakozzék békesség és boldogság házaitokban s családaitok keblében. Az Úr örködjék szeretet városotok felett s tegye ezt napról-napra gazdagabbá az anyagi jólétben szintugy, mint a polgári és hazafiui érényekben, a miveltségben s a mi mindezeknek legbiztosabb kamrája: az igaz vallásosságban. Amen.

FERENCZ JÓZSEF,
unitárius püspök.

GYÖNGYMONDATOK.

(Ujkori íróktól.)

Csillagászat.

Az a működés, mely szerint Isten a csillagok megszámlálhatlan sokaságát az égűrben kiterjesztette, arra mutat, hogy az az ő hatalmának semmibe sem került. Ugy szórta be azokkal az egeket, mint a hogy egy nagyszerű fejedelem szórja ki tele marokkal a pénzt, vagy ünti el pompás öltönyén tele marokkal a drága köveket. *Fenelon.*

Csinosság.

A rendtartó csinosság a személyt mintegy fénybe öltözteti s a durva izlésűeket is meglepi; ebből jön a szeretetet is megnyerni, főleg barátainknál s kedveseinknél. *Malebranche.*

Csoda.

A ki hit által nincs elámitva, a csodát úgy tekinti, mint a természet örök törvényeinek ellentétét. Lehetetlennek látja, hogy Isten műveinek rende megbontassék, összetartó láncszemzete elszakíttassék. Isten változhatatlan, ugy törvényei is; a nagy gépnek egy kereke sem állhat meg az egésznek zavara nélkül. *Voltaire.*

A teremtés egy főhatalmasság természetfeletti és senki által is nem módosítható ténye. A csodák legelsője maga az Isten. Második csoda az ember, természetfeletti lény levén erkölcsi szabadságával, mert ez az ő természet törvényein fölüli álláspontja. *Guizot.*

Csók.

A szeretet legtisztább s legegyszerűbb adója a csók, ez a menyeyei maradvány, mely a megromlott földet elhagyó istenek édes nektárjának és ámbrájának egyedüli maradványa. *Csokonai.*

Czél.

Czélod, melyért vívsz, mindig a honé, istené, s jogé legyen, s ha mégis bukol, esel, mint megáldott vértanu. *Shakespere.*